

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Ajaloo ja arheoloogia instituut
Üldajaloo õppekava

Kristjan Raud
Makedoonia armee reformid ning Gaugamela ja Hydaspese lahing – lahingu
kirjeldus, analüüs ja allikate võrdlus
bakalaureusetöö

Juhendaja: Mait Kõiv, PhD ajalugu

Tartu 2020

Sisukord

1. Sissejuhatus	3
2. Makedoonia armee	5
3. Gaugamela lahingu kirjeldus ning allikate võrdlus ja analüüs	8
4. Gaugamela lahingu analüüs.....	14
5. Hydaspese lahingu kirjeldus ning allikate võrdlus ja analüüs	16
6. Hydaspese lahingu analüüs ja kahe lahingu võrdlus	22
7. Kokkuvõte	25
8. Bibliograafia	27
9. Lisad	34

1. Sissejuhatus

Käesolevas bakalaureusetöös käsitleb autor Makedoonia armee reforme ning tänu reformidele saavutatud militaarse edu näidislahinguid. Autor valis näidisteks Alexander Suure viimase suure lahingu pärslaste vastu – Gaugamela lahingu (331 e.m.a) – ning lahingu India sõjapealiku/kuninga Porose vastu – Hydaspese lahingu (326 e.m.a). Hydaspese lahing valiti analüüsimiseks seetõttu, et antud lahing erineb drastiliselt teistest Alexandri lahingutest. Peamiseks põhjuseks on Porose poolt lahingus kasutatud elevantid. Pärslaste kasutuses oli elevantide minimaalselt ning nad ei mänginud lahingutes erilist rolli. Samuti oli lahingus palju arusaamatut ning see andis autorile motivatsiooni lahingus toimunu uurimiseks/analüüsimiseks. Gaugamela lahing valiti võrdluseks, et uurida erinevusi pärslaste ja indialaste vastu kasutatud taktikate vahel.

Esmalt toob autor välja ning analüüsib Makedoonia armee reforme, mille peamiseks korraldajaks oli Alexandri isa Philippos II. Eelkõige reformis kuningas jalaväge, kuna ratsavägi oli makedoonlastel olnud alati heal tasemel. Jalavägi sai aga uue varustuse ning sellega kaasnes ka taktikamuutus nii jalaväel, kui ka kogu armee üksusel. Reformimine oli üks põhjustest, miks Philippos II poeg Alexander sai vallutada pool maailma ning võita nii Gaugamela, kui ka Hydaspese lahing.

Teiseks kirjeldab autor Gaugamela lahingut, tuginedes Arrianose teosele „Sõjaretk“, kuna see tundus kõige põhjalikum.

Kirjelduse esitamise järel autor analüüsib lahingu käiku ja Aleksandri taktikat. Kuigi lahingu tagajärg sõltus paljudest erinevatest faktoritest, on käesolevas bakalaureusetöös analüüsitud nendest autori meelest olulisemaid ehk lahingu distsipliini ja varustust. Lisaks hindab autor, millised olid mõlema armee tugevused ja nõrkused ning väejuhtide taktikalised plussid ja miinused. Hüpoteesiks on, et distsipliin on tähtsam kui teised faktorid. Kindlasti usub ka autor, et makedoonlaste varustus oli parem, kui seda oli pärslaste oma. Hydaspese lahingu puhul, mille käsitus järgneb Gaugamela lahingule, on autori meetoodika jäänud samaks. Peale seda võrdleb autor kahe lahingu taktikalisi erinevusi.

Põhiallikatena kasutab autor Arrianose teost – „Sõjaretk“, Pluataarchose teost – „Alexander“ ja Diodoros Siculuse teost – „Ajaloos raamatukogu“. Autor valis Gaugamela ja Hydaspese lahingute

kirjeldamiseks Arrianose teose, kuna see on kõigist allikatest sõjategevust kõige pikemalt ja põhjalikumalt kirjeldanud. Lisaks võrdleb autor neis kolmes allikas esitatud versioone omavahel ning annab omapoolse hinnangu, milline teos on Gaugamela ja Hydaspese lahingu uurimiseks parim. Analüüs nõuab esmalt allikatega lähemat tutvumist ning asub seetõttu lahingu kirjelduse lõpus. Lisaks soovis autor kasutada ka Quintus Curtius Rufuse teost – „Alexander Suure ajalugu“, kuid sellest polnud võimalik inglise keelset eksemplari leida.

Sekundaarkirjandusena on autor kasutanud mitmeid uurimusi (Peter Connoly. Greece and Rome at war, Art Johanson Philippos II reformid ja Aleksandri armee struktuur, Paul J. Burtoni Rome and the Third Macedonian War ning A.R. Burni The generalship of Alexander). Need annavad ülevaate Philippose armee reformidest ning reformitud Makedoonia armee väeüksustest ja nende varustustest. Samuti andis kirjandus ülevaate Aleksandrist kui väejuhist. Lisaks kasutas autor kirjandust, mis annaks parema ülevaate India varustusest (John Kistleri „War Elephants“ ning Brig. K. Kuldrip Singhi „Indian military thought Kurkushetr to Kargil and future perspectives“).

Autor kasutas ka internetiallikatena Austraalia kaitseväge psühholoogia aruannet, kust ta sai parema ülevaate korrelatsioonist sõduri väsimuse ja tema efektiivsuse osas. Teiseks tähtsamaks internetiallikaks on USA armee osakonna strateegiliste doktriinide publikatsioon. Sealt sai autor parema ülevaate mõningatest taktikatest. Kuigi tegemist on modernsemate lahendustega teosega, jäävad osad taktikad suuresti samaks, saades vaid täiendusi. Näiteks nagu ümberpiiramine.

2. Makedoonia armee

Makedoonia kvaliteetsele jalaväele pani aluse Aleksander Suure isa, Philippos II. Enne teda oli Makedoonial küll tugev ratsavägi, mida kiideti juba varemgi. Jalaväge ei julgetud aga vastaste vastu kasutada.¹ Philippos II olevat olnud vangistuses Teebas, kus elas ning õppis strateeg Epaminondase juures. Peale oma venna surma ta põgenes Makedooniasse, kus ta sai kuningaks. Siis hakkaski ta reformima Makedoonia armeed, kuna riiki ohustasid mitmed ohud.²

Laokil olnud jalaväest tegi ta hästi varustatud ning kõrge moraaliga armee. Jalaväel oli kaks põhiüksust: makedoonia faalanks – *pezhetaroi* ning hüaspistid (*hypaspistai*) ehk kilbikandjad. Varasemate hopliitide asemel, kes olid raskesti varustatud, suurte kilpidega ja lühikeste odadega, olid jala-kaaslasel pikki kontpuust oda - sarissa, mida pidi hoidma kahe käega. Tänu sellele pidid sõdurid kandma väiksemat kilpi, mis kinnitati rihmadega õlale. „*Pezhetaroi*’l oli peas pronksist früügia kiiver, jalgadel olid säärekaitsmed ja rinda kaitses vaid riidest tuunika — erinevalt Kreeka hopliitidest puudus neil metallist turvis.“³ Tänu sarissadele olid jalaväe kaotused Hydaspese lahingus väiksemad, sest isegi elevantidel on raske tungida läbi piigimere. Lisaks sellele muutus faalanks palju ründavamaks. Tavaline Kreeka faalanks oli hea kaitselahingutes, kuna see oli nagu müür millest raske läbi tungida. Kuna Kreeka faalanks oli aga vähemobiilne, oli seda raske kasutada rünnakul. Makedoonia faalanks oli see eest aga väga hea ründeformatsioon. Pikkade sarissadega oli kerge vastaseid survestada, neid tagasi suruda ning läbi murda (vt. lisa 1). 150 aastat hiljem, kui roomlased laiendasid oma piire itta, pidid nad võitlema Makedoonia faalanksi vastu. Peale Pydna lahingut (168 e.m.a) kirjeldas Rooma väejuht Lucius Aemilius Paullus Makedoonia faalanksi kui kõige hirksammat asja, mida ta oli kunagi näinud. Lahing võideti ainult tänu sellele, et tänu ebahühtlasele maastikule, ei suutnud faalanks oma formatsiooni hoida.⁴ Sellest saab järeldada, et isegi roomlastel, kes olid militaarselt väga edukad, oli raske faalanksi vastu võidelda ning nad võitsid ainult tänu paremale liikumisvõimele ja paindlikumale formatsioonile.

¹ Thukydides, 2.100.4-5.

² Connolly, Peter. Greece and Rome at war. Greenhill Books. 1981. LK 64.

³ Johanson, Art. Philippos II reformid ja Aleksandri armee struktuur. LK 160 – 161.

⁴Burton, Paul J. Rome and the Third Macedonian War. Cambridge University Press. 2007. Lk 171.

Makedoonia armee uhkuseks oli raskeratsavägi – *hetaroi*, eesti keelde tõlgituna kaaslased. Philippos II korraldas ka ratsaväge ümber. Sõdurid hakkasid kandma pikemaid ja tugevamaid (kontpuust) odasid – *xystoneid* ning lühikest mõõka, kas kõverat kopist või sirgest *xiphost*⁵ (vaata lisa 2.). *Xystonil* oli mõlemas otsas tera – juhul, kui üks otstest katki läks, sai ratsanik oda ikkagi kasutada. Need relvad andsid eelise teiste ratsanike ees, kes pigem kandsid kahte väiksemat oda, mida kasutati ka viskerelvana. Kaitseks kanti Boiootia kiivrit, õlakaitsmeid ja turvist. Tavaliselt rünnati kiilu formatsioonis, mis andis ratsaväele suurema mobiilsuse ning parema löögijõu vastase armeesse. Ka oli uues Makedoonia armees kasutuses *prodomoi*. Need ratsanikud olid pigem kergelt relvastatud. Nende peamine ülesanne oli luure, lahingus kasutati neid mobiilse tiivana nii ründes, kui ka kaitstes.⁶ Võrreldes Porose armeega, ei tundugi makedoonlaste varustus väga palju parem. Porose armee sõdurid kandsid odasid, sõjakirveid ja nuiasid ning nad kandsid metallist kiivreid. Elevantid kandsid soomusrüüd ning nende seljale oli kinnitatud torn, kus peal olid vibulaskjad või odaviskajad. Sellist torni kutsuti *howdah*'ks.⁷ Kuid Makedoonia raske ratsavägi oli üle varustuse kui ka väljaõppe osas. Lisaks juhtis makedoonlaste ratsaväge Alexander, kes oli suurepärase ratsavägede juhataja.⁸

Suure eelise andis Makedoonia armeele regulaarne treening, mis tegi sellest professionaalse armee. Treening andis meestele suurema distsipliini ja moraali. Sellega kaasnes parem koordineeritus lahinguväljal ning väiksem võimetus, et formatsioon laguneb ja mehed põgenevad. Regulaarne treening tegi makedoonia armeest õlitatud sõjamasina. Terve armee oli kui üks tervik. Sellele aitasid suurel määral kaasa hüaspistid, kes olid kergema relvastusega jalaväelased (vaata lisa 3.). Nemad olid ratsaväe ja faalanksi vahelüli, et kumbki üksus ei jääks lahingus üksinda.⁹ Alexander paigutas kilbikandjad tavaliselt oma paremale tiivale, nagu ka Hyaspese lahingus.

„Napoleon ütles, et sõjas on moraal füüsilisusele kolm ühele. Alexander oleks sellega nõustunud.“¹⁰ Alexander polnud ainult hea strateeg, vaid oli ka liider, kes tihti ka ise lahingu keskel

⁵ Ka enamik jalaväelased kandsid mõõka, mõnest allikast võib lugeda, et kõik sõdurid kandsid ainult kopist ning *xiphost* ei kasutatud või vastupidi. Teose autor aga arvab, et kasutati mõlemat ning võis olla ka veel valikuid, need kaks olid aga kõige populaarsemad. Autor jõudis sellisele järeldusele, kuna kõik sõdurid pidid varustuse hankima ise.

⁶ Lonsdale, David J. *Alexander the Great – Lessons in strategy*. Routledge. 2007. Lk 40.

⁷ Kistler, John. *War Elephants*. Prager. 2007. Lk 34.

⁸ Kuldrip Singh, Brig. K. *Indian military thought Kurkushetr to Kargil and future perspectives*. Pt. Stemming Alexander's invasion.

⁹ Lonsdale. Lk 38 – 39.

¹⁰ Burn, A.R. *The generalship of Alexander*. Lk 1.

vigastatud oli.¹¹ Väga paljud ülaltoodud faktorid olid sõduritele moraali tõstmisel abiks. Näiteks nagu kilp või turvis, mis ainult ei kaitsnud sõdurit, vaid andis sõdurile ka kindlust ja entusiasmi võitlemiseks.¹² Ka kiilformatsioon oli moraaliga seotud, sest nõrgestas vastase moraali. Kiilformatsiooniga on kergem läbistada vaenlase formatsioon ning tänu sellele see lõhkuda ning vaenlased ümberpiirata. See suurendab drastiliselt ümberpiiramise võimalust. Nagu juba ka töös mainitud, oli faalanks vägagi õudu külvav ning selle vastu võidutsesid roomlased alles 150 aastat hiljem.¹³ Philippose ja Alexandri ajal oli Makedoonia faalanks uus ning keegi polnud veel selle vastu võidelnud. See võis langetada vastase moraali, kuna varem polnud nad sellist asja näinud. Kindlasti ängistas see ka väejuhte, kes pidid faalanksi vastu võitlema, kuna selle vastu polnud efektiivset taktikat loodud. Samuti ei olnud ka vastased sama kaliibriga, kui olid roomlased, kes suutsid lõpuks vallutada kokku peaaegu sama suure pindala, kui seda tegi Alexander.¹⁴

¹¹ Ibid. Lk 1.

¹² Johanson. Lk 159.

¹³ Burton. Lk 192.

¹⁴ Mapfights. Rooma ja Makedoonia impeeriumite võrdlus.

3. Gaugamela lahingu kirjeldus ning allikate võrdlus ja analüüs

Peale võidukaid lahinguid Issose juures¹⁵ ning Tüürose¹⁶ ja Gaza all,¹⁷ marssis Alexander Egiptusesse. See provints alistus suhteliselt rahumeelselt ning Alexander seadis võimule enda valitsuse.¹⁸ Järgmisel kevadel asus Alexander oma armeega jälle liikvele. Allutanud ka Süüria,¹⁹ suundus Alexander Eufrati äärde. Pärsia kuningas oli jätnud vastaskaldale väikese armee, takistamaks Alexandrit ületamast jõge. Siiski põgenes Pärsia armee väepealik oma sõduritega, kui sai teada, et Alexander on oma armeega lähedal. Alexander edenes edasi Tigrise suunas, saades infot, et Dareios on kogunud uue armee, mis ootab teda Tigrise juures, kiirustas ta jõe äärde. Alexander sai aga jõe ületada ilma vahejuhtumiteta, kuna Dareios polnud veel oma armeega Tigriseni jõudnud. Nelja päeva pärast sai aga Alexander luurajatelt teada, et lähedal tasandikul oli nähtud pärslaste ratsanikke.²⁰ Alexander andis käsu oma armeel puhata ja siis talle järgneda, seejärel võttis kaasa oma ihukaitsjad, ühe väeosa kaaslasi ning Paionia luurajaid ja ratsutas kiiresti vaenlaste suunas. Nähes Alexandrit kiiresti nende poole tulemas, põgenesid Pärsia ratsanikud. Enamik neist jõudsid põgeneda, kuid oli ka õnnetumaid, kelle hobune väsis ning nad kas tapeti või võeti vangi.²¹

Vaenlaste kohtamisest võisid makedoonlased järeldada, et Dareiose suur sõjavägi on lähedal. Dareios oli kokku kutsunud kõik oma alamad ja liitlased. Armees koosnes 40 000-st ratsaväelasest, 1 000 000 jalaväelasest ja 200 sõjakaarikust. Elevante oli armees vähe. Neid oli umbes 15 ning need kuulusid indialastele, kes Induse läänepoolsel kaldal elasid. Sellise armeega ootas Dareios Alexandrit Bumoduse jõe läheduses ja umbes 600 staadiumi (111 kilomeetri) kaugusel Arbela linnast,²² Gaugamelas. Kogu lähedane maastik oli tehtud tasaseks, et ratsanikud ja kaarikud

¹⁵ Arrianos, 2. 11. 101-104.

¹⁶ Ibid. 2. 24. 132-134.

¹⁷ Ibid. 2. 27. 137-139.

¹⁸ Ibid. 3. 5. 148-149.

¹⁹ Ibid. 3. 6. 150-152.

²⁰ Ibid. 3. 7. 152-154.

²¹ Ibid. 3. 8. 154.

²² Selle tõttu kutsutakse Gaugamela lahingut ka Arbela lahinguks.

saaksid vabalt liikuda. Seda oli tehtud ka sellepärast, et veenda Dareios selles, et Issose lahingu kaotuse suurimaks põhjuseks oli lahinguvälja kitsus.²³

Saades informatsiooni Pärsia ratsanikelt, kes olid vangi võetud jäi Alexander koos armeega samasse kohta neljaks päevaks. Ta lasi sõduritel puhata ning lasi ehitada kaitserajatisi. Plaan oli jätta maha kõik vigastatud sõdurid ja toidumoon. Alexander võttis oma lahinguvalmis sõdurid ning asus öösel liikvele, et jõuda vastasteni juba sellel päeval. Dareios sai sellest teada ning seadis oma armee lahinguvalmis. Kuigi armeed olid üksteisest ainult 60 staadioni kaugusel (umbes 11 kilomeetrit), ei näinud nad üksteist, kuna nende vahel olid künkad. Kui aga armeede vahemaa oli 30 staadionit (5,5 kilomeetrit) oli Alexander juba künka tipu ületanud. Nähes vastase armeed, peatas ta oma sõjaväe ning hakkas aru pidama oma väejuhtidega. Enamik väejuhtidest olid ühel meelel, et Alexander peaks koheselt edasi liikuma. Üks väejuhtidest, Parmenion, arvas aga, et targem oleks jääda laagrisse, et uurida vaenlase järele ja uurida, et tee peal ei oleks takistusi kraavide või puidust vaiade näol. Parmenioni plaan heaks kiidetud, pandi laager püsti ning Alexander läks kergejalaväelaste ja hetairidega maad kuulama. Tulles ülesandelt tagasi, kutsus Alexander kokku jälle väepealikud. Makedoonia kuningas pidas väejuhtidele innustava kõne, öeldes ka, et see lahing otsustab, kes valitseb seda kontinenti.²⁴ Öö saabudes soovitas Parmenion rünnata pärslasi koheselt, kuid sel korral tema idee peale ei jäänud ning makedoonlased jäid ööseks laagrisse.²⁵

Kuna Dareiose sõdurid ei olnud kaitserajatisi ehitanud ning kardeti ka öist rünnakut, jäi Pärsia armee lahinguvalmiks ka öösel. Pärsia armee tiibadel olid ratsanikud, keskel asus Dareios oma kaaskonna ja ihukaitsjatega ning vibuküttidega. Dareiose läheduses olid ka Kreeka palgasõdurid. Vasakul tiiva ratsanike ees oli 100 kaarikut ja sküüdi ja Baktria ratsanikud. Selle tiiva vastas seisis Alexander. Pärslaste parema tiiva ees oli 50 kaarikut ja Kapadookia ning Armeenia ratsanikud. Dareiose ees keskel seisis elevantid ja 50 kaarikut. Alexandri paremal tiival olid hetairid, keda juhtis Parmenioni poeg Philotas, faalanksi ja hetairide vahel olid kilbikandjad. Keskel oli faalanksi ning nendest vasakul Kreeka ratsavägi. Vasakule tiivale oli paigutatud Tessaalia ratsavägi, mida juhtis Parmenion.²⁶ Alexander oli jätnud ka faalanksi reservi armee taha. Kuna oli võimalus, et

²³ Ibid. 3. 8. 154-157.

²⁴ Ibid. 3. 9. 157-158.

²⁵ Ibid 3. 10. 159

²⁶ Ibid 3. 11. 160- 163

pärslased piiravad nad ümber. Ümberpiiramise vastaseid meetmeid kasutas Alexander ka tiibadel, kuhu paigutati sõdurid diagonaalis. Parempoolsele tiiva kaitsele andis Alexander ka korralduse pärslasi küljepealt rünnata, kui nad üritavad Makedoonia armeed ümber piirata. Aleksandri armees oli hinnanguliselt 40 000 jalaväelast ja 7 000 ratsanikku.²⁷

Alexander liikus oma armeega diagonaalis paremale ning pärslased liikusid Alexandrile paralleelselt vastu (vaata lisa 4). Makedoonlaste vasak külg jäi seetõttu suurde ümberpiiramise ohtu. Hoolimata Sküütia ratsanikkest, kes ründasid makedoonlaste paremat tiiba, liikus Alexander samas suunas edasi. Alexander oli jõudnud ületada peaaegu kogu pärslaste poolt tasaseks tehtud maapinna. Kartes, et tema kaarikud muutuvad kasutuks, saatis Dareios oma vasaku tiiva eesmise osa rünnakule, et peatada makedoonlaste edasine liikumine. Alexander andis käsu Kreeka ratsanike väejuhile Menindasele tiiba rünnata, aga kuna vastased olid suure ülekaalus, ei olnud kreeklastest vastast pärslastele ning nad põgenesid. Alexander andis uue korralduse Paenoonlaste ja Kreeka abijõudude väejuhile nimega Ariston, et ta ründaks sküüte, ning rünnak oli edukas. Nüüd ründasid Aristoni nii Baktria ratsanikud kui ka Sküütia ratsanikud, kes olid lõpetanud põgenemise tänu baktrialastele. Need tegevused tõid kaasa üldise ratsaväelahingu, kus langes palju Alexandri mehi, kuna vastane oli ülekaalus ning sküütide hobused olid palju paremini kaitstud. Makedoonlased vahetasid taktikat ning käsivõitluse asemel, hakkasid nad eskadronide kaupa vastaseid ründama ning suutsid nad rivist välja lüüa. Samal ajal ründasid makedoonlasi ja Alexandrit ennast kaarikud. Nende ülesandeks oli faalanksisse segadust külvata, kuid tänu agriaanidele ja odaviskajatele, kes olid paigutatud kaaslaste ette, ei jõudnud paljud kaarikud isegi rünnakule. Kaarikud, mis aga jõudsid faalanksini, sõitsid sealt otse läbi, kuna jalaväelased astusid nende teelt kõrvale. Viimased kaarikud hävitasid pärastpoole kilbikandjad.²⁸

Kui Kreeka palgasõduritest koosnev pärslaste faalanks hakkas edasi liikuma, andis Alexander käsu Aretesele, kes juhtis kerge ratsaväge, rünnata vastaseid, kes üritasid paremat tiiba ümber piirata. Pärsia ratsavägi läks aitama seda tiiba ning pärslaste armee sisse tekkis vahe. Alexander, muutes formatsiooni kiilformatsiooniks, üritas sealt läbi tungida. Vahe oli Dareiosele piisavalt lähedal ja kui Pärsia kuningas nägi, et makedoonlased suruvad kindlalt edasi, ta põgenes. Samuti põgenes ka pärslaste vasak tiib, mis ei suutnud Arestese rünnakule vastu pidada. Makedoonlased asusid neid

²⁷ Ibid. 3. 12. 163-164.

²⁸ Ibid. 3. 13. 164-166.

jälitama ja tapma. Alexandri vasakut tiiba aga suruti kõvasti. Tiivas tekkisid vahed ning osa Pärsia ja India ratsanikke said sealt läbitungida ning ründasid Alexandri laagrit (vaata lisa 5.). Reservis olev faalanks reageeris kähku ning järgnes vastastele laagrisse ning võitis sealsed ratsanikud. Pärslaste parem tiib ei olnud teadlik, et Dareios oli põgenenud, ning ründas Paemenioni, kes juhtis makedoonlaste vasakut tiiba.²⁹ Parmenion saatis Alexandrile teate, et vasakul tiival läheb halvasti ning neil on kiiresti abi vaja. Alexander, kes oli taga ajanud põgenenud pärslasi, keerar otsa ümber ning ründas koos oma kaaslastega pärslaste paremat tiiba (vaata lisa 6.). Sellega kaasnes kõige tasavägisem kokkupõrge Gaugamela lahingus. Kuna pärslased võitlesid nüüd enda elude pärast, ei kasutanud and enam viskeodasid, vaid võitlesid mees mehe vastu makedoonlastega. Kokkupõrkes sai surma umbes 60 hetairi ja väejuhid Koinos ja Menindas said vigastada. Raske kokkupõrke järel pärslased põgenesid ning neid hakati jälitama. Alexander, koos väejuht Parmenioniga, hakkasid jälitama Dareiost. Ületades Lüükose jõe, jäi Alexander laagrisse, et anda puhkust nii meestele, kui ka hobustele. Parmenion aga läks rüüstama pärslaste laagrit, kus saadi sõjasaagiks kaameleid, elevant ja toidumoon. Makedoonlased kaotasid umbes 100 meest ja 1 000 hobust. Pärsilased kaotasid umbes 300 000 surnut ning vangi võeti veelgi enam.³⁰

Allikate võrdlus ja analüüs

Plutarchose lahingu kirjeldus jääb üsna napsõnaliseks. Ta ei räägi ei armeede numbritest ega ülesehitusest ega ka kaotustest. Ta küll mainib, et vastane tungis läbi makedoonlaste ridade, et rünnata laagrit, ning ka seda, et Makedoonia armee vasakul tiival läks halvemini.³¹ Seda aga tehti Parmenioni halvustaval moel, väepealik oli kas vanadusest laisk või kade Alexandri peale.³² Arvatavasti halvustati Parmenioni seetõttu, et Parmenioni poeg Philotas plaanis hiljem vandenõu Alexandri vastu ning ta hukati. Alexander kartis, et Parmenion maksab poja surma eest kätte või on ka ise vandenõu osaline ning ka tema tapeti.³³ Plutarchos üritatas seega halvustada Alexandri vastaseid. Kuid rohkem taktikalisi käike pole allikas mainitud. Üleüldiselt ei ole Plutarchose teos Gaugamela lahingu analüüsimiseks parim.

²⁹ Ibid. 3. 14. 166-168.

³⁰ Ibid. 3. 15. 168-170.

³¹ Plutarchos. Alexander, 32. 4-6.

³² Ibid. 33. 9-10.

³³ Arrianos. Anabasis, 3. 193-194.

Diodorose ja Arrianose töö vahel on aga mitu faktoloogilist erinevust. Esiteks saame Diodorose teosest teada ühe huvitava erinevuse. Kui Arrianoselt saime teada, et kaarikud võideti tänu odaviskajatele ja agriaanidele, siis Diodoros kirjeldab asja teisiti. Tema teoses kaotasid kaarikud juhitavuse müra, mida falangiidid tegid, kui nad löid oma odasid vastu kilpe. Seetõttu pöörasid paljud kaarikud hoopis otsa ümber.³⁴ Järgmine erinevus seisneb selles, et kui Arrianose teoses läheb reservfaalanks kaitsma Makedoonia laagrit rüüstamise eest, siis Diodorose andmetel said pärslased ilma ühegi intsidendita laagrit rüüstada.³⁵ Kolmandaks Diodoros hoopis kiidab Parmenioni, mitte ei laima teda, nagu tegi Plutarchos. Siin suutis Parmenion ka ise vasakul tiival hakkama saada ning ei vajanud Alexandri abi, kes juba ajas taga põgenevaid vaenlasi.³⁶ Tundub, et Diodorose lahingu versioon on kõige neutraalsem. Neutraalsusele viitab ka asjaolu, et kreeklane kiidab Dareiosit³⁷ ning näitab ka, et lahing polnud ainult ühekülgne nagu seda näitasid Arrianos ja eriti Plutarchos. Käesoleva töö autor valis kirjeldamiseks aga ikkagi Arrianose teose, kuna lahingut oli kirjeldatud rohkemate taktikaliste käikudega. Diodoros ei kirjelda, kuidas Alexander läheneb Pärsia vägede suunas ning ka asjaolu, et lahingu alguses, oli Makedoonia paremal tiival raskusi. Ka ei kirjuta Diodoros otseselt, kui suur oli Pärsia armee, vaid viitab sellele, et Alexander muretses, kui suur oli pärslaste armee.³⁸ Seevastu aga toob kreeklane välja kaotused, mis pärslastel oli üle 90 000 ning makedoonlastel umbes 500 ning lisaks palju vigastatuid.³⁹ Need erinevad tugevalt Arrianose omadest. Autor arvab, et Arrianose armee numbrid, kui ka kaotuste numbrid on ülepaistatud.

Kahe autori Plutarchose⁴⁰ ja Diodorose⁴¹ teostest tuleb välja, et enne Alexandri Eufraati ja Tigrise ületamist, saatis Dareios Makedoonia kuninga juurde saadikud rahupakkumisega. Rahupakkumise tingimused olid järgmised: Alexander abiellub ühe Dareiose tütreaga ning temast saab riigi kaasvalitseja ning kogu Eufratist läänepoolsed alad jäävad makedoonlasele. Alexander tingimusi vastu ei võtnud. Suri ka Dareiose naine, kes oli Alexandri juures vangistuses. Ka selles seigas oli

³⁴ Diodoros, 17. 58. 1-4.

³⁵ Ibid. 17. 59. 5-8.

³⁶ Ibid. 17. 60. 5-8.

³⁷ Ibid. 17. 61. 1.

³⁸ Ibid. 17. 56. 1.

³⁹ Ibid. 17. 61. 3.

⁴⁰ Plutarchos. Alexander, 29. 1-9.

⁴¹ Diodoros, 17. 54. 1-7.

erinevusi allikate vahel, kuid neid ei hakka autor välja tooma, kuna põhirõhk erinevuste uurimisel jääb lahingute peale.

Lõpetuseks võib öelda, et lahingu paremaks mõistmiseks tuleb lugeda nii Arrianose, kui ka Diodorose versiooni. Diodorose töö on kohati neutraalsem. Samal ajal on Arrianose versioon agataktikalise ning seetõttu refereeris autor Arrianose teost. Plutarchose töö tundub aga kõige tugevamalt Alexandrit propageeriv lahingu versiooniga. Sellele viitab ka asjaolu, et laimatakse väejuhte, kes hiljem tapetakse/hukatakse Alexandri poolt. Seda teost lahingu mõistmiseks autor ei soovita.

4. Gaugamela lahingu analüüs

Autor järeldab, et makedoonlaste võiduvõimalusi suurendas Alexander juba enne lahingut. Alexander lasi oma sõduritel puhata, kuid Dareios hoidis lahinguformatsiooni terve öö. Kuigi see tudub ebarealistlik, võib siiski oletada, et laagirt valvas rohkem mehi. Üheks tähtsamaks käiguks oli Alexandri liikumine diagonaalelt pärslaste vasaku tiiva suunas. Tänu sellele pidid pärslased varakult kaarikud ning vasaku tiiva rünnakule saatma. Seetõttu sai Alexander kaaslastega vaenlaste vahelt tungida Dareiose suunas. Samuti jäi ümberpiiramise oht suuresti ainult makedoonlaste vasakule küljele. Suuresti aitas kaasa ka makedoonlaste lahinguformatsioon, mis kaitses ümberpiiramise vastu väga hästi nii külgedelt kui tagant. Pärslaste tähtsamaks eeliseks võib pidada nende arvukust, kuid seda ei suudetud lahingus efektiivselt ära kasutada.

Kaarikud võideti kas tänu agriaanidele ja odaviskajatele või suure müra tõttu. Kuna on teada, et hobuste kõrvakuulmine on väga sensitiivne,⁴² ei oska autor öelda kumb versioon on realistlikum. Pragmaatilise poole pealt aga töötasid mõlemad versiooni edukalt ning tulemuseks oli üks suur oht, „kaarikute näol, neutraliseeritud. Peale seda hakkas lahing pihta makedoonlaste paremal tiival.

Pärsia ratsanikke võideti paremal tiival tänu taktika muutusele. Mees-mehe vastu võitlemise asemel hakati hoopis tegema kiireid ratsarünnakuid vaenlase pihta. Niimoodi suudeti neutraliseerida pärslaste suuremad numbrid, kuna makedoonlased sööstsid lahingusse ning siis jälle tõmbusid tagasi. Seda taktikat saadi aga kasutada tänu pikemate odade olemasolule. Üks suuremaid taktikalisi vigu pärslaste jaoks oli autori arvates see, et nad ei kasutanud ära oma eelist, olles vaenlase tagalas. Sealt oleks saanud rünnata makedoonlasi selja tagant, mis oleks kindlasti lõppenud makedoonlaste suurte kaotustega. Isegi kui uskuda Arrianose versiooni, siis oleks saanud hobustega jalaväest ümber manööverdada. Peale selle oleks olnud isegi veel lihtsam makedoonlasi seljatagant rünnata, kuna polnud enam seljatagust faalanksi kaitset. Teine suur viga, mille Dareios tegi oli Tigrise jõe kaitseta jätmine. Kui ta oleks oma suure armeega jõekallast kaitsma läinud, oleks ka Alexandri võiduvõimalused väiksemad olnud. Tundub ka, et pärslaste jalavägi, kuigi numbrite poolest suur, oli lahingus suhteliselt kasutu. Polnud ka infot, mis pärslaste jalavägi

⁴² Heffner, Rickye S. ja Heffner, Henry. E. Hearing in large mammals: Horses (Equus caballus) and cattle (Bos taurus). University of Kansas. 1983. Lk 301-302.

lahingus tegi. Arvatavasti oli tegemist tavaliste talupoegadega, kellel polnud hea varustust ega ka vajalikku väljaõpet.

Makedoonlased võitsid lahingu tänu paremale distsipliinile ja väljaõppele, kuna hoiti formatsiooni ning ei lastud arvuliselt suuremal vaenlasel ennast ümber piirata. Eriti tähtsat rolli mängis see just makedoonlaste vasakul tiival. Kui see oleks põgenenud, oleks lahingukäik võinud olla hoopis teistsugune. Peab küll mainima, et tänu xyston'itele, sai Makedoonia ratsavägi väiksema vaevaga pärslaste ratsaväest jagu. Kuid kaitsevarustuse osas olid vastased võrdväärsed. Kuna kirjeldusest tuleb välja, et sküüdi ratsanike hobustel oli parem kaitsevarustus, võisid Pärsia ratsanikud selles kategoorias üle olla.

5. Hydaspese lahingu kirjeldus ning allikate võrdlus ja analüüs

Järgnevalt kirjeldab autor Hydaspese lahingut. Autori metoodika on jäänud samaks: kirjeldus on tehtud Arrianose teose põhjal ning analüüs on lõpus.

Vallutanud suure Pärsia impeeriumi viimase pealinna Persepolise,⁴³ ning kui kuningas Dareios III mõrvatud oma alamate poolt,⁴⁴ seadis Alexander sihi Indiale. Küll jäi India ja Alexandri vahele mõningad Kesk-Aasia alad (nt. Baktria), kuid ka need alad liitis Alexander kerge vaevaga oma riigi koosseisu.⁴⁵ Enamik Induse ja Hydaspese vahel olevatest linnadest ja riikidest alistusid Alexandrile vabatahtlikult. Kuid India väepealik Poros, kelle riik asus Hydaspese teisel kaldal ei tahtnud alistuda rahumeelselt. Seega oli ta terve oma armee Hydaspese jõekaldale koondanud, et takistada Alexandril jõge ületamast.⁴⁶

Alexandri ja Porose armeed olid vastastikku Hydaspese jõe kallastel. Porose armee kaitses jõe kõrgemaid kohti, kust oleksid makedoonlased saanud Hydaspesst ületada. Alexander rüüstas Indialaste maad ning otsis ka jõe ületamise kohti. Seega oli ta armee jaotatud osadeks, ainult väike osa armeest jäi kaitsma sõjalaagrit. Oma laagrisse koguti palju maisi toiduvaruks. Kõik see andis Porosele märku, et Alexandril on plaanis siin talvituda. Talvitumise põhjus seisnes vee madaladumises talveperioodil, mida Alexander plaanis kasutada selleks, et jõge ületada mitmest kohast korraga.⁴⁷

Alexandri tegelik plaan oli aga ületada jõgi suvel. Kuid ületada jõgi kohast, kus vastase armee teisel pool kallast ootab, polnud Alexandri jaoks taktikaliselt soodne. Seetõttu hakkas Makedoonia kuningas öösiti enda ratsaväega ringi sõites palju kära tekitama. Kõik see viitas, et nad on valmis kohe jõge ületama. Loogilise käiguna liikus Poros teisel pool jõge samas suunas, kus makedoonlased käratsevad. Alexander tegi seda piisavalt kaua, et Poros enam ei reageerinud

⁴³ Arrianos. Anabasis, 3. 18. 178.

⁴⁴ Ibid. 3. 21. 182-185.

⁴⁵ Ibid. 3. 29. 199-200.

⁴⁶ Ibid. 5. 8. 279-280.

⁴⁷ Ibid. 5. 9. 280-281.

kärrale ja seisis oma armeega paigal. Jättes ainult mõned valvurid siia ja sinna. Alexander sai aga oma plaaniga edasi minna.⁴⁸

Alexander leidis väga hea ületamise koha, mis oli ta laagrist 150 staadiumi (27,8 kilomeetri) kaugusel (vaata Lisa 7.). See oli koht, kus jõe keskel oli väike kaetud metsaga asustamata saar. Mets nii saarel kui ka kaldal varjaks sõdurite ületamist. Plaani kohaselt oleks Alexander enamiku armeega ületanud jõe sellest kohast, jättes ainult ühe oma väejuhtidest, Kraterose, laagrisse, korraldustega ületada jõgi ainult siis, kui Poros oma armee Alexandri juurde viib või kui Porose armee juba põgeneb. Krateros võis ka ületada jõge, kui Poros ei jäta elevante kaldale. Hobused kartsid elevante ning oleks jõe ületamise ratsanike jaoks keeruliseks teinud, kui mitte võimatuks. Kraterose käsutusse jäi kolm väeosa ratsanike, ja kaks üksust makedoonia jalaväge ning India sõjapealikud koos nende sõdalastega, neid oli umbes 5 000.⁴⁹ Saare ja laagri vahele jättis ta veel ühe kontingendi, mida juhatasid Meleagros, Attalos ja Gorgias. Nende juhatada jäid kreeka palgasõduritest ratsanikud ja jalavägi. Nende ülesandeks oli ületada jõgi väikeste salkadena siis, kui lahing on juba alanud. Ülejäänud armeega marssis Alexander saare suunas. Seal oli ootamas juba galeerid, mis oli lahti võetud kujul varem juba sinna viidud. Osa armeest ületas jõe öösel, kuid ületamise ajal tõusis suur torm, mis muutis tegevuse ülejäänud armeele võimatuks. Ületajate jaoks tegi torm ületamise küll raskeks, aga vastase jaoks märkamatuks, kuna torm tegi palju müra. Hommikuks oli torm üle läinud ning ülejäänud armee sai samuti jõge ületada. Jõgi ületati nii vaikselt, et Porose vahimehed nägid makedoonlasi alles siis, kui nad olid vastaskaldal ning ruttasid kuningat teavitama.⁵⁰

Alexander oli üks esimestest, kes kaldale maabus. Kui ka teised galeerid jõudsid seadis ta ruttu oma ratsaväe lahingurivvi ning asus edasi liikuma. Selgus aga, et armee polnudki maabunud maismaale, vaid saarele, mis oli jõega piiratud. See oli seesama saar, tänu millele ta oli varjatult saanud jõge ületada. Tavaliselt oli jõgi selle saare ja maismaa vahel suhteliselt madal, kuid tänu öisele tormile oli see kõvasti tõusnud. Alexander kartis, et tema plaan nurjub, kuid siis leiti üles koolmekoht, tänu millele ületati jõgi, kuigi suurte raskustega. Isegi koolmekoht oli piisavalt sügav, et hobustel jäi veest väljad vaid pead. Jõgi ületatud, seadis Alexander mehed lahingurivvi. Ratsanikud olid jalaväe paremal tiival, nende ees vibuga ratsanikud. Jalaväelaste vahel olid

⁴⁸ Ibid. 5. 10. 282-283.

⁴⁹ Ibid. 5. 11. 283-284.

⁵⁰ Ibid. 5. 12. 284-285.

ülejäänud vibulaskjad ja odaviskajad.⁵¹ Seadnud korda oma armee, andis ta jalaväelastele, keda oli umbes 6 000, käsu aeglaselt edasi liikuda. Alexander ise ruttas oma ratsaväega Porose suunas, sest ta oli kindel, et tema ratsavägi trumpab Porose oma. Ratsaväelasi oli umbes 5 000. Vibulaskjatele ja peltastidele andis ta käsu kiiresti ratsanikele järgneda, et neid ohu korral katta. Alexander oli oma võidus kindel, aga ratsaväega ruttas ta edasi, et juhul kui Poros peaks taganema, saaks Alexander kergelt taganevale armeele veel rohkem viga teha. Poros oli aga lootnud, et ta suudab Alexandri ületamise plaani nurjata ning saatis tema vastu 2 000 ratsanikku ja 120 kaarikut. Neid juhtis Porose poeg. Alexander aga oli viimse meheni jõe ületanud.⁵² Alexander saatis nende vastu vibulaskjatest ratsanikud, arvates et Poros liigub tema poole terve oma väega. Kindlaks teinud, et see on alles eelvägi, sööstis Makedoonia kuningas seda ründama oma ratsaväega. Makedoonia ratsavägi ei rünnanud Porose poja väge ühekorraga, vaid sööstsid nende peale eskadronide kaupa. See osutus väga efektiivskes, sest India eelvägi põgenes, hukkus umbes 400 sõdurit, nende seas ka Porose poeg. Rasked kaarikud olid selles eellahingus vägagi kasutatud, kuna maapind oli väga savine. Kaarikud saadi sõjasaagiks ja nende juhid vangideks. Põgenenud ratsanikud teavitasid Porost, et Alexander on tugevaima armeega jõe ületanud. Poros otsustas enamiku oma armeega, mis koosnes 4 000-st ratsanikust, 300-st kaarikust, 200-st elevantist ja 30 000-st jalaväelasest, Alexandri vastu marssida. Mõned elevantid jättis ta koos jalaväega laagrisse, et kaitsta makedoonlaste eest, kes Kraterose juhtimisel olid üritanud juba jõge ületada.⁵³

Poros valis lahinguvälja, mis oli kõva pinnasega, et ta kaarikud oleks lahingus kõlblikud. Rivistuse etteotsa seadis ta oma elevantid, et hirmu külvata hobustes. Ka oli vähetõenäoline, et Makedoonia jalavägi julgeks elevantide vahelt rünnata. Elevantide taga ning kahel tiival oli jalavägi, nende kõrval olid ratsanikud ja ratsanike ees olid kaarikud.⁵⁴ Alexander, nähes, et Poros oli oma armee juba lahinguvalmis seadnud, jäi seisma ning ootas järgi oma jalaväge, mis pidi ka peale pikka marssi puhkama. Värsked ja puhanud, otsutas Alexander rünnakule minna. Ta koondas oma Ratsanikud paremale tiivale ning liikus edasi. Vasakult tiivale jäid püsima Koinos ja Demetrios, kelle ülesandeks oli järgneda selle tiiva ratsanikele, juhul kui nad koonduvad kõik ühele tiivale. Seleukos, Antigonos ja Tauron juhatasid jalaväge. Nende ülesandeks oli rünnata siis, kui vaenlase

⁵¹ Ibid. 5. 13. 285-287.

⁵² Ibid. 5. 14. 287-288.

⁵³ Ibid. 5. 15. 288-289.

⁵⁴ Ibid. 5. 15. 289-290.

jala- ja ratsavägi olid juba korrapäratud Alexandri rünnakust. Lahingu algades saatis Alexander Porose vasaku tiiva vastu 1 000 vibulaskjast ratsanikku, et seal korralagedust tekitada. Alexander ise kiirustas ruttu sama tiiva vastu, et neid haavataval momendil rünnata, enne kui nad suudavad lahingurivistust korrastada (vaata lisa 8.). Indialased, kes oma parema tiiva ratsanikud olid vasakule koondanud, asusid ka ise rünnakule. Koinos täitis oma ülesannet hästi ning järgnes India parema tiiva ratsanikele. Seda nähes üritasid indialased osad ratsanikud Koinose poole suunata, kuid see ajas segadusse ratsanikud ning sassi nende rivid. Alexander kasutas ära seda juhust ning ründas. See rünnak oli väga efektiivne ning India ratsanikud põgenesid (vaata lisa 9.). Nähes seda, andis Poros käsu elevantidel rünnata, kuid nende vastu astus Makedoonia faalanks ning ka muu jalavägi, kes lasid nooltega elevantele ning nende juhte. Makedoonlased polnud varem sellist lahingut pidanud, kuigi nende faalanks oli tihe, murdis osa elevantele ikkagi sellest läbi ning makedoonlased kandsid suuri kahjusid. Seda nägid ka India ratsanikud, kes nüüd uuesti grupeerusid ning asusid rünnakule. Alexandri ratsanikud, olles ka palju tugevamad ja distsiplineeritumad, löid nad uuesti tagasi. Makedoonia ratsavägi ründas edasi ning lõi tagasi kõik, kes neile vastu tulid.⁵⁵

Kuna kõik põgenejad põgenesid elevantide lähedale, oli elevantidel raske manööverdada. Asja tegi veel hullemaks see, et kogu see aeg oldi elevantele nii noolte kui ka viskeodadega lastud. Nad olid vigastatud ja enamik nende juhtidest surnud ning seetõttu oli enamik elevantidest selleks hetkeks juhitamatud. Tänu sellele tegid elevantid rohkem kahju oma armeele, kui makedoonlastele, kuna viimased taganesid kui elevantid nende poole pöördusid.⁵⁶

Alexander piiras oma ratsaväega India armee ümber (vaata lisa 10.) ning makedoonia faalanks astus edasi, nii tapeti enamik jala- ja ratsaväest ning vähesed, kes said, põgenesid.⁵⁷ Poros, kes näitas üles ennast nii hea kindrali, kui ka vapra sõdurina ei põgenenud, nagu oli seda teinud Pärsia kuningas Dareios III. Poros sai aga vigastada õlga, mida ta turvis ei kaitsnud, ning ta põgenes. Alexandrile oli Porose vaprus meeldinud ning ta tahtis India kuninga elu päästa. Alexander läkitas mitu meest, et Poros pööraks otsa ümber ning lõpuks kui seda palus India kuninga kunagine sõber

⁵⁵ Ibid. 5. 16. 290-291.

⁵⁶ Ibid. 5. 17. 292-293.

⁵⁷ Ibid. 5. 17. 293.

Meroes, nõustus Poros tulema.⁵⁸ Alexander lubas Porosel jääda kuningaks ning lausa suurendas indialase valduseid.⁵⁹

Ka põgenejatel oli vähe edu, kuna Krateros oma värskete sõduritega oli lahingu käigus jõe ületanud ning nüüd põgenejaid jälitama hakanud. 20 000 jalaväelast ning 3 000 ratsaväelast, sealhulgas palju kindrale kaks Porose poega langes ning kõik kaarikud hävitati Hydaspese lahingus. Elevantid, kes polnud tapetud võeti sõjasaagiks. Alexandri poolsed kaotused olid minimaalsed: 80 jalaväelast, 10 vibulaskjast ratsanikku, 20 kaaslast ja 200 ratsanikku.⁶⁰

Allikate võrdlus ja analüüs

Kolme põhiallika vahel oli näha teatud erinevusi, mitte küll väga drastilisi, kuid siiski piisavalt märkimisväärseid, et neid võrrelda. Näiteks oli Diodorose andmetel Porose armees 50 000 jalaväelast, 3 000 ratsanikku, 1 000 sõjakaarikut ja 130 sõjalevanti.⁶¹ Ta oli ka kutsunud appi oma liitlase Embisarose/Abisarese, kellel oli peaaegu sama suur armee. Alexander sai teada, et Poros on lähedal ning otsustas teda rünnata enne, kui ta liitlane jõuab kohale. Diodoros kirjeldab illustreerivalt Porose armeed: „Tema armee nägi välja nagu linn, mille tornideks olid elevantid ja müüriks jalavägi.“⁶² Arrianose ega Plutarchose teostes Porose liitlasest juttu pole. Plutarchos Porose armeed ei kirjelda ning Arrianose andmetel oli Porose armees 30 000 jalaväelast, 4 000 ratsanikku, 300 kaarikut ja 200 elevanti.

Plutarchos kirjeldab illustreeritud kujul: Alexander näeb, kuidas osad ta mehed kõrbeavad välgunoolte pärast surnuks⁶³ ning manab ateenalasi: Ateenalased, kas te suudaksite uskuda, missuguseid ohte ma pean kogema, et teie silmis hiilgust võita!⁶⁴ Lahingut ennast kirjeldab Plutarchos aga vägagi põgusalt, kuid siiski kirjeldab nii jõe ületamist kui ka eellahingut.⁶⁵

⁵⁸ Ibid. 5. 18. 294-295.

⁵⁹ Ibid. 5. 19. 296.

⁶⁰ Ibid. 5. 18. 293-294.

⁶¹ Arrianosel aga koosnes indialaste armee 4000-st ratsanikust, 300-st kaarikust, 200-st elevantist ja 30000-st jalaväelasest, Plutarchose kindlaid numbreid ei esita

⁶² Diodoros, 17. 87. 1-5.

⁶³ Plutarchos. Alexander, 60. 2

⁶⁴ Ibid. 60. 3

⁶⁵ Ibid. 60. 5

Siinkohal töö autor järeldab analüüsist, et Alexandrist kirjutatud jutud on Plutarchosel nende kaasaegne populaarteadus, lahingut on kirjeldatud põgusalt ning väljendatud on ennast mahlakalt. Autor peab ka võimalikuks, et Plutarchose põhirõhk ei olnud makedoonlase lahingud ning talle ei meeldinud lahinguid pikalt kirjeldada. Lõppresultaat jääb siiski samaks. Väga palju infot Hydaspese lahingust kreeklase teosest ei saa.

Diodoros tundub autori jaoks natuke usaldusväärsem, kuid inimestele, kes soovivad ainult Hydaspese lahingut uurida jääb Diodorose teos natukene napolisõnaliseks, sest erinevalt teistest autoritest on tema teos suur ajalooramat, mitte ainult Alexandri elu ja tema tegemised. Allikas on lahingu käiku kirjeldatud ainult põgusalt. Seal ei kirjeldata jõeületamist ega ka taktikalisi käike, jääb mulje, et Alexander lihtsalt nägi vaenlast ning ründas teda. Makedoonia võitis tänu sellele, et Poros ise sai vigastada ja ta sõdurid arvasid, et ta suri, ning põgenesid.⁶⁶

Arrianose kirjeldab Hydaspese lahingut kõige põhjalikumalt. Seal on kirjeldatud detailselt jõe ületamist ja üleüldist lahingu käik. Arrianosel kas olid paremad teadmised, allikad antud lahingust või oli ta elava kujutlusvõimega. Autor jääb pigem esimese variandi juurde, kuna Arrianose teoses oli ka kõige vähem illustreeritud väljendeid, mida suure kujutlusvõimega inimesel peaks just rohkem olema.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et põhjaliku ülevaate saamiseks Alexandri lahingutest on mõistlik lugeda Arrianose teost...Plutarchose teost autor ei soovita, kuna lahingud on kirjeldatud lühidalt.⁶⁷ Mõistlik on lugeda Diodorose Gaugamela lahingu versiooni, kuna see on neutraalne. Hydaspese lahingut on aga kirjeldatud väga lühidalt ning seda autor lugeda ei soovita.

⁶⁶ Diodoros 17. 88. 1-7.

⁶⁷ Autor analüüsib seda ainult Gaugamela ja Hydaspese lahingu põhjal. Kuigi mõned järeldused võivad olla natukene ennatlikud, arwab teose autor, et allikate loojate kirjepilt on terves teoses suhteliselt sarnane ning seetõttu on ka järeldused põhjendatud.

6. Hydaspese lahingu analüüs ja kahe lahingu võrdlus

Alexander oli juba võidelnud palju lahinguid ning temast oli saanud kogunud väejuht. Seda oli ka Hydaspese lahingust hästi näha. Tänu Makedoonia kuninga meeleskindlusele ja kavalusele muutus jõe ületamine palju kergemaks. Ta marssis ja käratses öösiti senikaua, kuni Poros tüdines ega näinud mõtet enam Makedoonia käraarmeele järgneda. India kuningas jättis kaldale hoopis vahimehed, kes pidid jälgima, et vastane Hydaspest ei ületaks. See oli Porose esimene taktikaline viga. Olles leidnud hea ületamiskoha ning laevad maismaad pidi sinna viinud, sai Alexander tänu India kuninga veale varjatult jõe ületada, pettes ära nii Porose, kui ka ta vahimehed.

Järgmiseks suureks Porose veaks oli eelväe saatmine Alexandri vastu. Makedoonia ratsanikud, eriti hetairid, olid ühed parimad ratsamehed nende kaasajal, ning saata mõned ratsanikud ja kaarikud nende vastu, oli lihtsalt suitsiid. Asjaolu ei muutnud ka paremaks, et lahinguväli oli savine ja pehme, mis muutis kaarikud peaaegu kasutuks. Alexandri jaoks oli see lihtne võit, ta tegi indilaste peale mitu eraldi olevat, kuid otsustavat ratsaväe rünnakut ning eelvägi oligi lüüa saanud. Poros kaotas väärtuslikke sõdureid, kes oleks võinud lahingu käiku tema kasuks pöörata ning ühe oma poegadest. Kuigi mõned ajaloolased arvavad, et Poros ei saatnud eelväge, vaid selle eelväe nõol oli tegemist patrullrühmaga. Töö autor aga nõustub pigem Arrianosega, kes väidab, et tegemist on ikkagi eelväega. Patrulli jaoks poleks kasutatud nii palju mehi ning poleks kasutatud ka kaarikuid, mis pole just kõige manööverdusvõimega sõidukid. Kindlasti poleks ka patrulli juhiks määratud Porose poega.⁶⁸

Peale eellahingut lasi Alexander meestel puhata, kuna nad olid väsinud; jalaväelased marsist ning ratsanikud lahingust. Väsinud mehed poleks kindlasti lahingus nii efektiivsed, kui seda on värsked sõdurid. Nende füüsiline võimekus on väiksem ning moraal madalam. Väsimus muudab inimesi vähem motiveeritumaks ja nende huvi käsutäitmise vastu väheneb. Ka muudab see indiviidi pessimistlikumaks ning ebasotsiaalsemaks.⁶⁹ Ehk väsinud sõdurid on halvad sõdurid, kes hakkavad vastu ülemusele ning on vähem ühtsemad oma kaaslastega, mille tagajärjeks on

⁶⁸ Arrianos. Anabasis, 5. 14. 288.

⁶⁹ Australian Defence Force Psychology Organisation and the Defence Science and Technology Organisation in association with the Defence Safety Management Agency. Fatigue management during operations: A commander's guide. Lk 27. Doctrine Wing.

madalam distsipliin. Ilma puhkusest oleks Alexandri võit kindlasti raskemini tulnud, kui üldse oleks see võidetud.

Põhilahingu algades kavaldati üle India vasak tiib, kuhu Poros oli koondanud kõik ratsanikud. Indialased jäid kahe ratsarünnaku vahele ning see pani nad kohe põgenema, kartes ümberpiiramist. Lisaks polnud lähedal ka ühtegi teist armeed salka, kes neid abistanud oleks.⁷⁰ Indialased põgenesid põhiarmee varju, kuid see osutus halvaks otsuseks, sest armee oli tihedasti koos ning vigastatud või/ja juhtiteta elevantid tegid rohkem kahju enda armeele, kui makedoonlaste omale. See oli ka autori arvates peamiseks põhjuseks, miks Poros kaotas.

Hydaspese lahinguga saab Aimu ka Alexandri iseloomust. Nimelt oli ta meeleskindel ning proovis alati oma plaani läbi suruda. Samuti oli makedoonlane salakaval, kuna pettis täielikult ära oma vastase ning sai vastuhakuta ületada jõe. Kindlasti oli ta tuline, kuid ka julge, sest ta ründas ise oma ratsaväega esimesena, andes kohe suure hoobi indialastele. Samas võib väita, et ta oli ka tasakaalukas ning perspektiivi tundega. Ta lasi oma armeel enne põhilahingut puhata ning samuti olid tal teisel pool jõge reservid, mis oleks kindlasti kaasa aidanud, kui kõik poleks plaani järgi läinud. Ta oli suurepärase vägede juhataja – väga hea taktik ning liider, kes teadis, mida ta sõdurid vajavad. Alexander on öelnud: „Ma ei karda lövide armeed, mida juhivad lammad, ma kardan lammaste armeed, mida juhivad lõvi!“⁷¹

Kahe lahingu võrdlus

Lahingu analüüsist saab järeldada, et mõlema lahingueel lasi Alexander oma sõduritel puhata, see tähendas et sõdurid on värsked ning nende motivatsioon võidelda ning distsipliin olid kõrgemad. Arvatavasti olid Makedoonia sõdurid puhanumad, kuna Arrianose teosest tuleb välja, et Pärsia armee oli terve öö lahinguformatsioonis. Kuigi ebausutav, arvab autor, et Dareiosel oli näiteks kõrgendatud öövalve, ehk rohkem sõdureid pidi öösel laagrit valvama ega saanud piisavat puhkust. Kindlasti oli ka Porose armee jaoks väsitav kätsevale armeele järgneda ning tervet kallast patrullida.

⁷⁰ USA armee osakond. ADP 3-90. Offense and Defense. 2-16. Washington DC.

⁷¹ Goodreads. Goodreads inc.

Formatsiooni kohapealt on näha kindlat mustrit, et Alexander ise juhtis paremat tiiba ning tema kõrval olid kohe kilbikandjad. Sarnasusi on näha ka taktikas. Mõlemas lahingus võideti lahing, kuna saadi ülekaal ratsaväega. Ülekaal saadi ka osaliselt samamoodi, kuna kasutati samasugust rünnakutaktikat. Hydaspese lahingus oli see muidugi veel efektiivsem, kuna rünnati lausa kahelt poolt. Samuti oli jalaväel sama roll. See pidi hoidma formatsiooni, et vastane ei saaks ülekaalu tsentrumis. Seetõttu saab öelda, et mõlemas lahingus utiliseeriti ka oma pikemaulatusega odasid – xyston'it ja sarissat.

Taktikalistest erinevustest tooks esimesena välja erineva formatsiooni. Erinevus toob kaasa vastase arvukus. Kuna pärslaste armee oli tunduvalt suurem Porose armeest, on ka Alexandri formatsioon Gaugamela lahingus tunduvalt kaitsvam. Sellega kaasnes ka ratsaväe asetus. Kuna Poros viis kõik oma ratsaväe Alexandri vastu, sai ka Alexandri ratsaväe vasak tiib lahingusse söösta. Ratsaväel oli Hydaspese lahingus kergem. Seda ei saa öelda aga jalaväelaste kohta, kes pidid võitlema Hydaspese lahingus elevantide vastu. Seetõttu pidi jalavägi võitlema väga kaitsvalt, et elevantid nende liinidesse ei tungi.

Võrdlusest saab järeldada, et Alexandril oli kindel taktikaline muster, mida ta kohandas vastavalt vaenlasele. Samuti võib öelda, et mõlemas lahingus olid tähtsal kohal makedoonlaste kõrgem distsipliin ja moraal. Sõjalist edukust suurendas ka pikemaulatusega relvastus.

7. Kokkuvõte

Uurimusele viidates võib öelda, et mõlemas lahinguvõitis parem kindral ja distsiplineeritud armee. Gaugamela lahingu võitis Makedoonia tänu edukale liikumisele ja kindlale formatsioonile. Raskuskese suunati vaenlase vasakule tiivale ning seal suudeti vaenlase põgenema panna, enne kui makedoonlaste enda vasaku tiiva formatsioon laguneb. Parema tiiva võit suudeti korda saata tänu ratsanike välkrünnakutele, mis tegid vaenlase arvukuse kasutuks. Pärselased ei suutnud utiliseerida enda suuremaid numbreid ka mujal lahinguväljal. Rüüstati küll makedoonlaste laager, kuid olles vaenlase tagalas, ei suudetud siiski ümber piirata Makedoonia armeed. Tänu domineerimisele paremal tiival suutis Alexander jõuda Dareioseni ning ta põgenema panna. Peale seda oli juba lihtne ülejäänud vastaseid ise selja tagant rünnata ning lahing võita.

Alexander ei teinud Hydaspese lahingu jooksul ühtegi suurt taktikalist viga, Poros tegi neid aga küllaga. Ta lasi Alexandril ületada jõge kerges vaevaga, jõgi oli tema üks suuremaid eeliseid. Lisaks andis ta käsu oma ratsanikel rünnata makedoonia sõdureid, kuid ühtegi teist üksust neile appi saatmata. India lased olid suuresti ebasoodsates tingimustes, kuna makedoonlased ründasid neid kahelt poolt. Kuigi osadele sõduritele anti käsk rünnata Koinose ratsanikke, ei suutnud nad käsku täita, vaid sattusid segadusse. Muidugi on allikad rangelt kreekofiilsed, kuid käesoleva töö autor usub, et neid võib tõetruuks pidada. Vastasel korral poleks Alexander poolt maailma vallutanud.

Kindlasti aitas makedoonlasi kaasa ka parem relvastus, mille võttis kasutusele Philippos II. See mängis just eriti suurt rolli ratsaväe omavahelistes kokkupõrgetes. Pärsia ega India ratsanikud ei saanud Makedoonia ratsaväe vastu, kes domineerisid lahingut. Gaugamela lahingus sai tänu ratsaväe ülemvõimule Dareiost rünnata, kuna suudeti armeede vahele vahe tekitada. Sellele kaasnes Dareiose ja armee tsentrumi põgenemine. Hydaspese lahingus jätsid India ratsanikud vasaku tiiva kaitseta. Tänu sellele said makedoonlased Porose armee ümber piirata. Varustuse paranemine oli kasulik ka jalaväele. Tänu sarissadest hambuil faalanksile, ei saanud Porose elevantid jalaväest läbi tungida. Gaugamela lahingus aitas see kaasa ümberpiiramisele, kuna lühikeste odade või odadeta jalaväel, oleks raskem ennast ratsaväe vastu kaitsta. Et Faalanksi formatsioon oleks efektiivne oli aga vaja ka distsipliini. Kui sõdurid poleks tegutsenud koos ja

formatsioon oleks lagunenu, poleks paar piiki soomustatud elevantide või ratsaväe rünnakule eriliseks vastaseks olnud.

Hydaspese lahingu alguses oli kindlasti Porose armee tugevaimaks küljeks elevantid, keda võib samastada kaasaegsete tankidega. Lahingu kulgedes muutusid need samad elukad, aga India laste suurimaks nõrkuseks, kuna valust juhitamatuks muutunud elevantid tapsid rohkem oma sõdureid, kui vastase omi. Makedoonlaste tugevuseks oli nende väljaõpe, neil oli kõrgem distsipliin ja moraal. Ilma nendeta oleks elevantid nende võitlemistahete kergesti murdnud.

Kahe lahingu võrdlusest võib järeldada, et Alexandri juhtimis metoodika oli üsna sarnane, küll aga muutis ta osaliselt taktikat, kuna vastasel olid erinevad tugevused ja nõrkused. Makedoonlased suutsid mõlemas lahingus utiliseerida vastase nõrkused ning neutraliseerida vaastase tugevused.

Hüpotees distsipliin, on tähtsam kui teised faktorid, peab osaliselt paika ja osaliselt mitte. Peale distsipliini on tähtsal kohal ka moraal ning kindrali taktikalised ja juhiomadused. Järeldada saab, et vaimsed omadused on tähtsamad, kui füüsilised. Mõlemad lahingud võideti enamjaolt seetõttu, et vastase formatsioon purunes ning nad hakkasid põgenema. Peab aga mainima, et sarissad ja xystonid, mis olid pika ulatusega, aitasid kaasa nendele taktikatele (välkrünnakud ja faalanks), mida makedoonlased kasutasid.

Allikate kohta võib öelda, et allikate vahel oli mõningaid erinevusi ning teose autor pooldab kõige rohkem Arrianose teost, mis seletab Hydaspese lahingut kõige spetsiifilisemalt. Gaugamela lahingu arusaamiseks soovib autor lugeda nii Arrianose, kui Diodorose teost. Peab veel kordama, et see järeldus on tehtud ainult nende kahe lahingu kirjelduste põhjal. See peaks olema aga piisav valim, et näha allikate autorite kirja pilti.

8. Bibliograafia

Allikad

Arrianos. Anabasis of Alexander. Tõlkinud E.J.Chinnock (ingl. k.). 2. raamat. Kasutatud 13.05.2020 https://en.wikisource.org/wiki/The_Anabasis_of_Alexander/Book_II

Arrianos. Anabasis of Alexander. Tõlkinud E.J.Chinnock (ingl. k.). 3. raamat. Kasutatud 15.05.2020 https://en.wikisource.org/wiki/The_Anabasis_of_Alexander/Book_III

Arrianos. Anabasis of Alexander. Tõlkinud E.J.Chinnock (ingl. k.). 5. raamat. Kasutatud 12.05.2020 https://en.wikisource.org/wiki/The_Anabasis_of_Alexander/Book_V

Diodoros Sikeliotes. Library. Tõlkinud C. H. Oldfather (ingl. k.). 17. raamat. Kasutatud 12.05.2020

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0084%3Abook%3D17%3Achapter%3Dcontents>

Diodoros Sikeliotes. The Library of History. Loeb Classical Library edition. 17. raamat. Kasutatud 15.05.2020 https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Diodorus_Siculus/17C*.html

Plutarchos. Alexander. Tõlkinud Bernadotte Perrin (ingl. k.). 60. peatükk. Kasutatud 12.05.2020 <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0243%3Achapter%3D60%3Asection%3D1>

Plutarchos. The Life of Alexander. Loeb Classical Library edition. Kasutatud 15.05.2020 https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Plutarch/Lives/Alexander*/4.html

Thucydides. The Peloponnesian War. Tõlkinud Thomas Hobbes (ingl.k.). 2. raamat 100. peatükk. Kasutatud 12.05.2020

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0247%3Abook%3D2%3Achapter%3D100>

Kirjandus

Burn, A.R. The generalship of Alexander. Kasutatud 12.05.2020

https://www.jstor.org/stable/642311?read-now=1&refreqid=excelsior%3Adcb158eaa998640e2fe48627573f4e76&seq=1#page_scan_tab_contents

Burton, Paul J. Rome and the Third Macedonian War. Canberra. Cambridge University Press. 2017.

Connoly, Peter. Greece and Rome at war. Barnsley. Greenhill Books. 1981.

Heffner, Rickye S. ja Heffner, Henry E. Hearing in large mammals: Horses (*Equus caballus*) and cattle (*Bos taurus*). University of Kansas. 1983. Kasutatud 17.05.2020
https://www.researchgate.net/publication/232519653_Hearing_in_large_mammals_Horses_Equus_caballus_and_cattle_Bos_taurus

Johanson, Art. Philippos II reformid ja Aleksandri armee struktuur. Kasutatud 12.05.2020.
<https://www.eao.ee/wp-content/uploads/2019/06/11.-Art-Johanson.-Philippos-II-reformid-ja-Aleksandri-armee-struktuur.pdf>

Kistler, John. War Elephants. Westport, Connecticut London. Praeger. 2006.

Kuldrip Singh, Brig. K. Indian military thought Kurkushetr to Kargil and future perspectives. Pt. Stemming Alexander's invasion. Lancer InterConsult, Incorporated. 2011. Kasutatud 12.05.2020
https://books.google.ee/books?id=rTG8AQAQBAJ&pg=PT184&lpg=PT184&dq=how+were+indian+warriors+equipped+vs+macedon&source=bl&ots=jrXdKUbOmr&sig=ACfU3U2EPHyfaZ8mtg6iFxA0NM5mjCViVQ&hl=et&sa=X&ved=2ahUKEwi_oM-B1IXpAhVHwcQBHbcQAXMQ6AEwEHoECAgQAO#v=onepage&q=porus&f=false

Lonsdale, David J. Alexander the Great – Lessonis in strategy. London ja New York. Routledge. 2007.

Interneti allikad

Australian Defence Force Psychology Organisation and the Defence Science and Technology Organisation in association with the Defence Safety Management Agency. Fatigue management during operations: A commander's guide. Doctrine Wing. Kasutatud 12.05.2020

<https://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2011/01/Fatigue-Management.pdf>

Convertunits. Convertunits.com. Kasutatud 13.05.2020

<https://www.convertunits.com/from/stadium/to/kilometre>

Goodreads. Goodreads inc. Kasutatud 12.05.2020

https://www.goodreads.com/author/quotes/4921445.Alexander_the_Great

Mapfights. Rooma ja Makedoonia Impeeriumi geograafilise võrdlus. Kasutatud 12.05.2020

<https://mapfight.appspot.com/roman.empire-vs-macedonian.empire/roman-empire-117ad-macedonian-empire-323-bc-size-comparison>

USA armees osakond. ADP 3-90. Offence and Defence. Washington DC. Kasutatud 12.05.2020

https://fas.org/irp/doddir/army/adp3_90.pdf

9. Resümee

The Macedonian army reforms and the battles of Gaugamela and Hydaspes – the description and analysis of the battles and the comparison of the sources

The present research is about Macedonian army reforms, and show how those reforms helped Macedon win battles. The battles given as an example are Battle of Gaugamela (331 BC) and Battle of Hydaspes (326 BC). Author refers them in Estonian and analyses them. Battle of Hydaspes was chosen because, here Alexander the Great and the Macedonians needed to fight against elephants, which Persian had minimal use of. Gaugamela battle was chosen to compare the tactics between the two battles. The hypothesis of this research is that discipline was more determinative winning factor than other factors, such as soldiers weapons and armour. In Addition the author of this research tries to find the best suiting version of the two battles because there are three main sources. The three main sources are Arrian – “The Anabasis of Alexander”, Plutarch - “The Life of Alexander” and Diodorus Siculus – “The Library of History” and each author has it’s own version to tell.

First the author describes Macedonian military reforms made by Philip II. Before Philip Macedonian infantry was unreliable but the cavalry of Macedonians was traditionally well trained and equipped. Philip took to use new equipment. Now the infantry used sarissa’s which were approximately 5,5 meters long. For defence they used a smaller shield than hoplon which was strapped on the shoulder because soldiers needed both hands to use sarissa. Infantry wore usually linen or leather armour and bronze Phrygian helmet. For the cavalry new spears were taken in use – xystons. The xyston was a double ended spear, so when one end was broken, the soldier could still use it in battle. Also they xyston was longer than the spears used by Persian cavalry who used two javelins. This made cavalry charges more efficient. In addition Philip started to drill and train his troops, which heightened their morale and discipline making it one of the earliest professional armies in history. Macedonian army also had elite infantrymen called *hypaspistai* or shield bearers who were the linking part of infantry and cavalry.

Then the author describes both battles and analyses them individually and compares them together. The two battles are ordered in chronological order. Before the Battle of Gaugamela Alexander let

his soldiers rest thanks to fortifications and higher ground he did not need to have intense night watch. Darius in the other hand ordered his troops to be battle ready, which meant the exhaustion of the Persian troops was bigger than that of the Macedonians. When the battle began Alexander knew he was outnumbered but thanks to great movement and good formation he did not get outflanked by the superior enemy. The Macedonians dominated their right flank, even if the number superiority still was in opponents' hands. They push the Persian cavalry back thanks to change of tactics. Rather than fighting enemy cavalry hand to hand they started to charge them in squadrons. They xyston was really helpful to make this tactic efficient. After a gap was been made in Persian army, Alexander rushed through it and charged Darius in a wedge formation, routing Darius and the whole centre of the army completely. After that it was easy to overcome the enemy's right flank which was dominating turning the battle, but thanks to good morale and discipline and sarissas, which hold the enemy back, the Persians could not break them nor route them. Otherwise the outcome of this battle could be much different. Persians lost approximately 90 000 – 300 000 men, while Macedonians lost 100 – 500 soldiers.⁷²

In the Battle of Hydaspes, Alexander needed to cross the Hydaspes river, which was guarded by Porus a Indian warlord. This battle shows the cunningness of Alexander at it's finest. At nights Alexander started to make noise and marched along the coast of the river. Porus thinking, that Alexander will cross the river, followed the noisemakers. After some time Porus understood that this was only a ruse and did not follow the Macedonians anymore but this was what Alexander had been waiting for. He had already found a decent crossing point and even the galleys had been transported there by land. Thanks to the island in the centre of the river, the enemy scouts saw Alexander when it was already too late. Porus then sent a little force lead by one of his sons against the Macedonians, maybe thinking, it was only another trick. But the party was easily overcome by Alexander, who rushed forward with his companions leaving infantry behind to rest. Porus now understood and grievousness of the situation took most of his army and marched against Alexander. He could not take all of his army because Alexander had left behind in the camp almost one third of his army. Now both armies battle ready, Alexander rushed forward from the right flank of his army, rushing the Indian cavalry which was all concentrated in the enemy's left flank. Thanks to that the left flank of Alexander also charged the enemy. Enemy confused by arrows

⁷² These numbers can be false, because all the statistics is aquired from the main sources which authors were greek.

which were shot before the charge and the second Macedonian cavalry unit's charge broke almost immediately and backed off to safety next to the elephants. Of course Alexander used the same tactic as in Arbela – charging with squadrons rather than fight hand to hand. Seen what was happening, Porus now gave order to charge with the elephants. But again thanks to sarissas, it was hard for the elephants to get in the ranks of the Macedonians. The archers and peltasts were in the other hand shooting the riders of the elephants and the sides of the beast itself, running back every time elephants wanted to charge at them. In some time this made the biggest strength of Indian army – elephants to the biggest weakness. Now uncontrollable beasts smashed through it's own rank, killing and routing a lot of them. Seeing that, Alexander ordered the phalanx hard press the enemy. He himself flanked the enemy's side with all the cavalry. All hope was lost for Indians now and the whole army was in complete rout. That is how Alexander won the battle of Hydaspes.

As for comparison of the two battles there can be found similarities. In both battles the Macedonians were victorious thanks to cavalry and the cavalry tactics was also the same; charging as squadrons. In both cases Alexander let his men rest before the battle which gave his men better readiness for battle. For the differences, the formation was much more defensive in the battle against the Persians than it was in Hydaspes. It was counter flanking measurements because of much more bigger army of the enemy. Even some of the phalanx was left in reserve, for guarding the rear. But the frontline phalanx in the other handed needed to be more defensive against the Indians because of the elephants who could break the Maceonian ranks much more easily than cavalry or infantry. The conclusion of this is that Alexander had the same base strategy for both battles which he then changed according to the enemy strengths and weaknesses.

Going on to the sources, the author found out that for understanding the battles, Arrian's books are the best, thanks to better and longer description of the tactics. But for the Battle of Gaugamela reader should also read the version of Diodorus, because of its more neutral approach of the battle. But the same author's Battle of Hydaspes version and both battles of Plutarch's versions are too brief to get a full understanding of the battles.

In conclusion we can say that biggest contributors to the victories of both battles were psychological factors, such as moral, discipline and better tactical and leadership skills of the general. Thanks to morale and discipline the Macedonians formation did not broke in either battle. That been said it was the enemy who was broken, and flanked. Alexander was superior general in

both battles. In both battles Alexander was in disadvantage (enemy had superior number in Gaugamela and enemy defended a river crossing and had elephants in Hydaspes). But still he came victorious in both battles because he neutralised the biggest threat to his army. That means the hypothesis discipline was more winning factor than other factors is partially incorrect. But author needs to give credit also to new weapons sarissa and xyston, which Philip took in use. Thanks to those longer ranged spears the tactics charging as squadron was more efficient and Macedonian phalanx was born.

10. Lisad

Lisa 1. Makedoonia faalanks

Allikas: <https://www.pinterest.com/pin/692147036456257174/> kasutatud 23.04.2020

Lisa 2. Kaaslane varustusega, välja toodud Boiootia kiiver ja xiphos

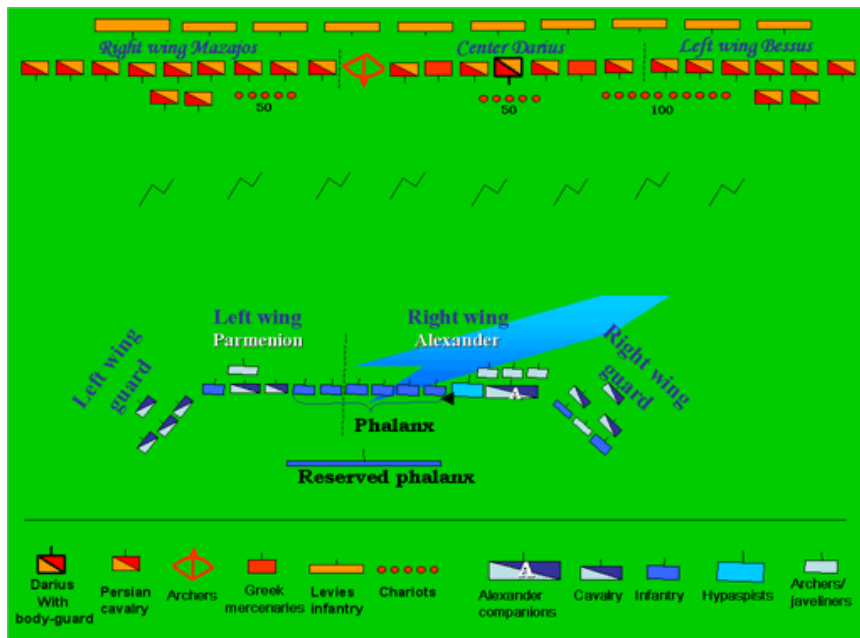
Allikas: <https://deadliestblogpage.wordpress.com/2019/05/01/alexander-takes-the-first-step-to-greatness-at-the-granicus/> kasutatud 23.04.2020

Lisa 3. Selline võis välja näha hüpasüst

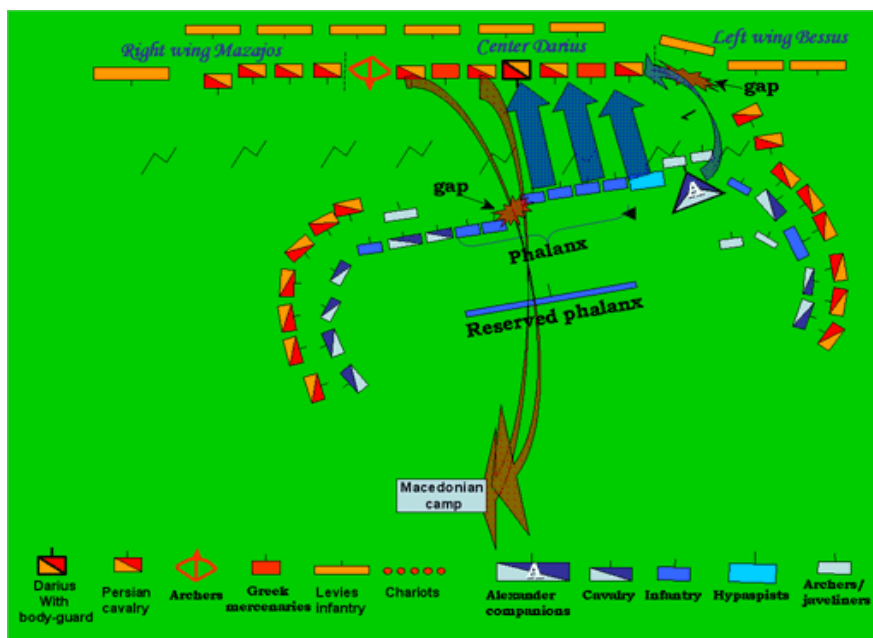
Allikas: <https://www.pinterest.com/pin/558376053772639896/> kasutatud 24.04.2020

Lisa 4. Gaugamela lahingu rivistused ning Alexandri edasi liikumine.

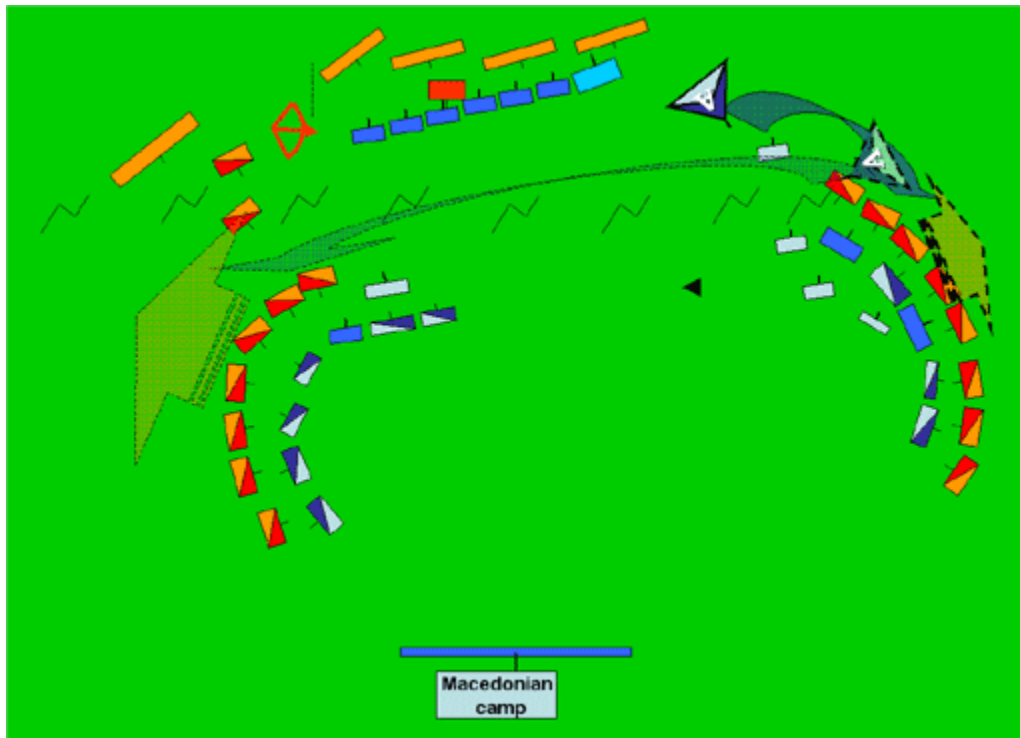
Allikas: http://www.allempires.com/article/index.php?q=battle_gaugamela Kasutatud 14.05.2020

Lisa 5. Gaugamela lahing. Alexander üritab jõuda Dareioseni ning Pärsia ratsanikud ründavad makedoonlaste laagrit.

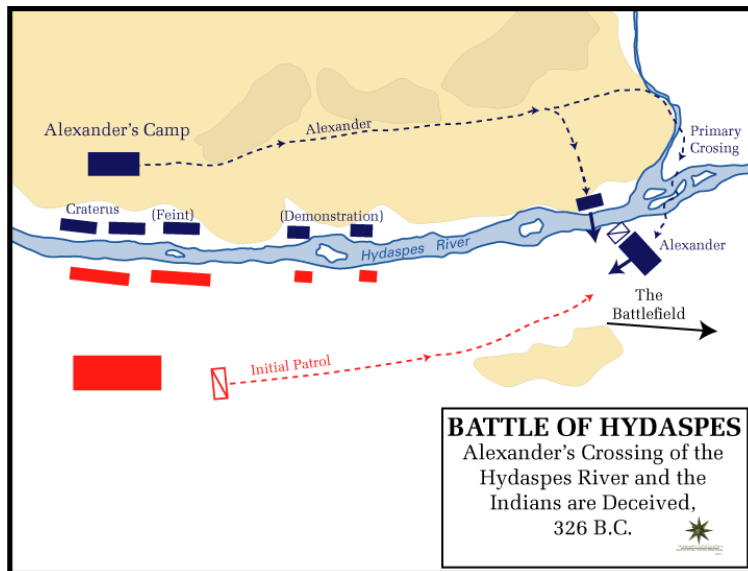
Allikas: http://www.allempires.com/article/index.php?q=battle_gaugamela Kasutatud 15.05.2020

Lisa 6. Gaugamela lahingu lõppfaas, Makedoonia on võidukas paremal tiival ning Alexander läheb aitama vasakut tiiba, millel oli raskusi.

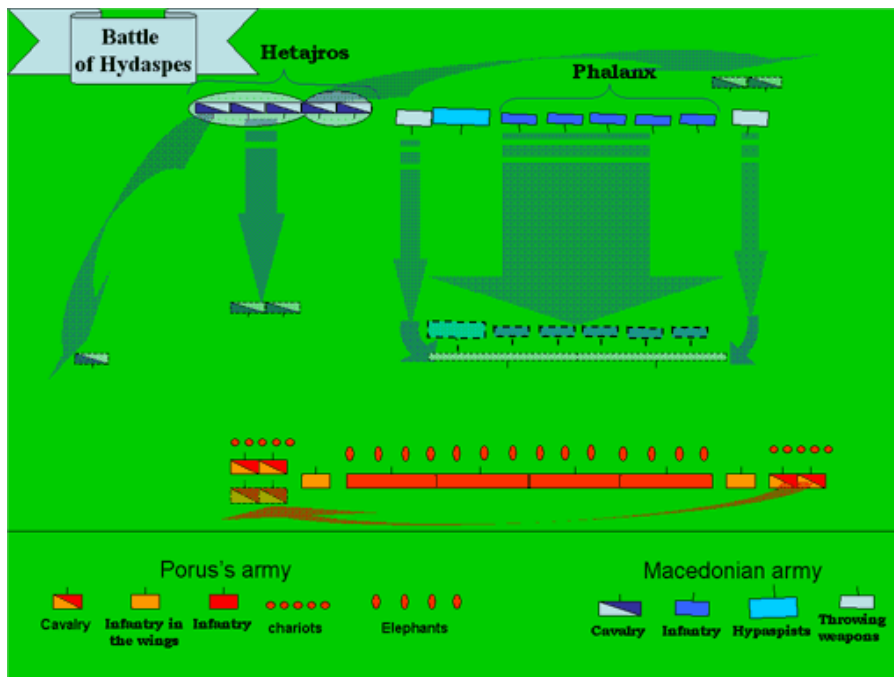
Allikas: http://www.allempires.com/article/index.php?q=battle_gaugamela Kasutatud 15.05. 2020

Lisa 7. Alexander ületab Hydaspese jõe.

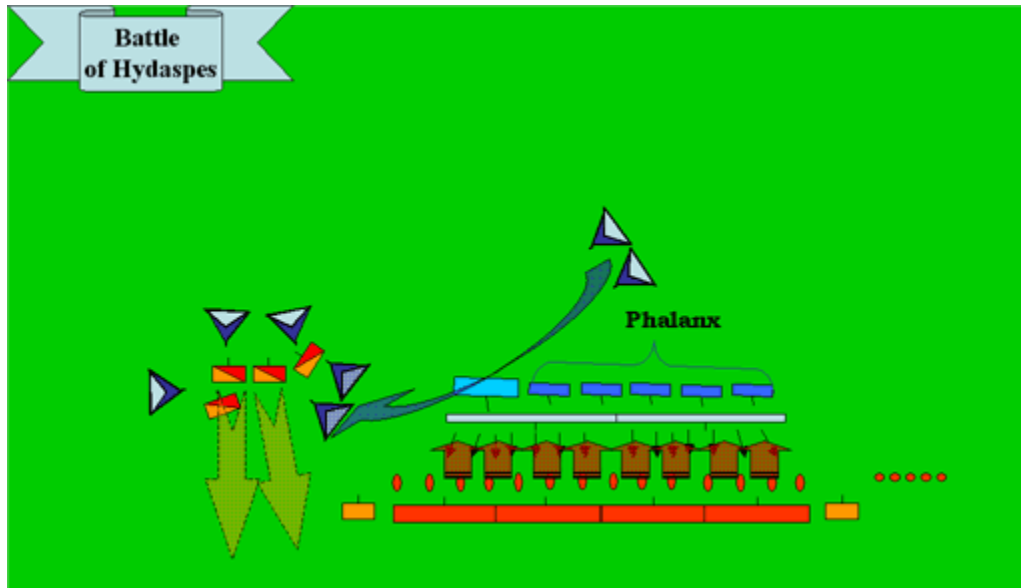
Allikas: <https://www.ancient.eu/uploads/images/2322.gif?v=1485680609> kasutatud 08.04.2020

Lisa 8. Hydaspese lahingu armee rivistused ja manööverdused enne lahingut

Allikas: http://www.allempires.com/article/index.php?q=battle_hydaspes kasutatud 08.04.2020

Lisa 9. Hydaspese lahingu kulminatsioon

Allikas: http://www.allempires.com/article/index.php?q=battle_hydaspes kasutatud 23.04.2020

Lisa 10. Hydaspese lahingu lõppfaas, Alexander piirab Porose armee ümber

Allikas: http://www.allempires.com/article/index.php?q=battle_hydaspes kasutatud 23.04.2020

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristjan Raud,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Makedoonia armee reformid ning Gaugamela ja Hydaspese lahing – lahingu kirjeldus, analüüs ja allikate võrdlus,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Mait Kõiv,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

autori nimi Kristjan Raud

pp.kk.aaaa 18.05.2020